

СПИРИТКО БРУЦЦАКЪ

Написавъ

Стефанъ Пятка.

Цѣна 6 кр. ав. вал.

У ЛЬВОВЪ, 1891.

Накладомъ редакціи часописи „Батьківщина“.

Зъ друкарни Товариства имени Шевченка
підъ зарядомъ К. Беднарского.

06

СПИРИТКО БРУЦДАКЪ.

Образокъ зъ жита народа.

—...—

Написавъ

Стефанъ Пятка.

Кобаница

~~84182~~

—❖— Накладомъ часописи „Батькôвщина“. —❖—

ЛЬВÔВЪ 1891.

Зъ друкарнѣ Товариства имени Шевченка
пôдъ зглядомъ К. Беднарского.

50 km.

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА
АН УРСР
№ И- 33 092

I.

Все мѣжь двома лѣжками старыхъ жовнѣрѣвъ помѣщено одно лѣжко рекрута и то такъ геть по цѣлѣй касарни, по всѣхъ комнатахъ. Каждый зъ насъ новикъ, рекрутъ стоитъ при тѣмъ „стружаку“ якъ се, нѣ бери мене, нѣ лиши мене, а ту ноги зболѣли, дилькотять. Господи принайсвятѣйшій! Пречиста Мати Чудотворна Галицка! кринути собою не можешъ, тѣлько сеи старшины по серединѣ комнаты вештае ся, то зъ одною, то зъ двома, то зъ трома штернами, а каждый дивить ся на насъ, оглядае, якъ газда шкапину, що хоче купити або уже й купивъ, але не знае ще еѣ трѣбы. Не пѣймешъ, не розважишь своею головою того всего, що бачишь, що зъ тобою дѣе ся, тѣлько стоишь при тыхъ „кавалетахъ“ (лѣжку), уважаешъ, чи не падае що на стружакъ, а замѣтишь яку дробку хоть бы зъ хлѣбця святого, такъ заразъ щѣткою шастъ! шастъ! щобы було чистенько, щобы старшина не лихословила.

Стоишь, стоишь, ба уже й за богато того стояня, хочешъ сѣсти та якось не годить ся, а на стружакъ не велено розлягати ся.

Ого! заслабъ нашъ Павло Потѣчокъ и то такъ нагло, несподѣвано: туй стоявъ, ту й вывернувъ ся на стружакъ, стало нимъ телепати, пѣдмѣтувати въ гору, ажъ сумъ глядѣти; хлопъ якъ дубъ суятить, кулить ся достоту такъ, якъ то кого зачинае тота пропасниця телепати.

Старшина пѣдофіцирска глянула на се байдужнымъ окомъ коширного рѣзника, котрому вѣль стрѣнивъ ся, насъ огорнувъ сумъ, наче мы взрѣли градову тучу надъ недужимъ рекрутомъ.

— Фрайтеръ Бруццакъ! — крикнувъ фельдфебель.

— Гиръ! — вѣдозавъ ся хриплымъ голосомъ и зъ другой комнаты выйшовъ фрайтеръ присадковатый, грубый надъ мѣру, ситный до переседы зъ пухлатыми лицами, зъ клапчастыми ухами, зъ рудымъ вусомъ и червоною головою глянувъ выпрямованый на старшину.

— Машь одного „марудера“ на лѣжку, уважай! — рече фельдфебель — може завтра треба буде завести до шпиталю.

— Добре паце фельдфебель — вѣдповѣвъ Бруццакъ и глянувъ по насъ вѣхъ новикахъ и намъ вѣдъ сего взору морозъ перейшовъ по тѣлѣ. Денекотрѣ зъ насъ знали его зъ дому: вѣнъ лѣснувавъ при дворѣ у Йоны Кіцелиха и тамъ вславивъ ся бувъ на цѣлый повѣтъ своєю нѣбы вѣрностею: матѣрь свою выславъ разъ до лѣса по рѣще, пѣшовъ за нею надзѣрцемъ, обдеръ ю въ лѣсѣ до нага и ще на „штрофъ“ подавъ. Той самъ сынъ печаливый, що такъ поступивъ зъ бѣдною и беззащитною матерею рускою, бувъ власне ту уже фрайтромъ, якъ мы „нарокували“!

Вѣнъ приближивъ ся дѣ хорому Павлови Потѣчкови, ставъ масными словами розпытувати красно, ладно, де болить, въ котрѣмъ мѣсци болячки сперли, а все по-моргуе, все клѣнае слѣпками червоными ажъ лячно и гвидко.

— То фебра — каже Спиритко — зрубъ „керт-айхъ“ бжухомъ до стружака, будемо щось радзіць.

Слухає Павло, обернувъ ся, якъ фрайтеръ каже, а ту нимъ такъ теленає, ажъ зубами дзеленькотить.

Ехъ! якъ не захопить Бруццакъ тростѣвку, якъ не стане шарити... Цвяхъ!.. цвяхъ!.. цвяхъ!.. по головѣ, по спинѣ, по рукахъ, по ногахъ ажъ ляцить въ комнатѣ...

— Ой-йой-йой! ой-йой-йой! якъ же то болить!..

— А ты думавъ бойку гнилий, неумываный, що то буде свербѣти? — репетує Бруццакъ и бе и гацмолить, ажъ зѣпрѣвъ, засапавъ ся, ставъ.

Бѣдний Павло Потѣчокъ змовкъ, пѣднѣсь ся, хотѣвъ зъ сего ослабленя зѣвнути, роздзявивъ ротъ и такъ держить незамквеный, а сей ему харкѣ! харкѣ! и просто въ горло!...

Вѣдъ того зробило ся Павлови слабо пѣдъ серцемъ зомлоило и добре, що хоть сю отрую назадъ вѣддавъ, але такъ сильно напружавъ ся, якъ бы хотѣвъ все внутренности зъ себе выкинути.

И що на се хто скаже, хлопъ въ одной хвили выздоровѣвъ, лихорадка минула на почеканю.

— Дѣстали-жь мы ся дѣстали въ поряднѣ руки, видно вѣнъ и ту свое ремесло не покинувъ — говоримо.

— Мовчи оденъ зъ другимъ — каже на се старый горнѣсть — бо якъ вчує, будешъ ся мати оденъ зъ другимъ зъ пышна. Кто разъ попаде въ Бруццаковскѣ руки, потямишь ихъ до гробовой дошки.

*

*

*

Мы змовчали, однакожь се не звѣлнѣло насъ вѣдъ Бруццаковыхъ пѣстукѣвъ, котрыхъ вѣнъ не жалувавъ нѣкому зъ своихъ „абрихтерѣвъ“. Нѣхто не любивъ его, сама старшина презрѣвала его, давала ему часто пѣзнати, що вѣнъ не має нѣякого милосердѣя въ своимъ серцю, а всежь такѣй якъ бы на нашу кару за грѣхи

Господь наславъ на насъ сего Спиритка Бруццака, сего выродного сына и лѣсного жидѣвскаго изъ Заставной. Єщежь тѣ, що не бояли ся пѣстукѣвъ, але сказали собѣ „бери тебе лихо, роби зѣ мною, що хочешъ“ тымъ ишло яко тако, але тѣ, що тремтѣли не тѣлько передъ пѣстукѣвъ, але й передъ кождымъ марнымъ словомъ, не мали нѣколи простовѣльной години, въ ночи не могли о-свинуть передъ страхомъ трепетомъ.

Порядкомъ, кажу ще разъ порядкомъ стали мы смакувати доброту Спириткову, чувствовати его безпримѣрну любовь братню его нѣбы сердца, гативъ насъ покрадемци по головѣ, по лицу, по бородѣ, по зубахъ — словомъ де удало ся, а що въ души чоловѣкъ терпѣвъ ехъ!... сего не стоить и згадувати.

Тѣлько очи рано пролупивъ або й такъ спячій бувало якъ скричить „авѣ!“ такъ заразъ наче шершеневе жало кождого въ сердце шпильнуло, кождый зъ лѣжка на рѣвнѣй ноги зѣрвавъ ся, хотяй бы видишь бувъ въ послѣднѣй годинѣ скону. Кождый збирае ся скоренько, складае лѣжку, а той уже зъ тростѣвкою ходить и все не такъ, тай не такъ... Сорокъ разъ зложить, сорокъ разъ розверже, якъ его такъ нападе и все то стружаеъ не „дикуе до кавалѣтѣвъ“, то „капустракъ рогами не туды обернений“, все зле тай зле...

Зложить лѣжку, нова работа: геленкибунки, а потому ставить найбѣльше десять насъ на гофѣ, де такъ на... невидку до глѣду и починае учить зицирки.

— Якъ крикну хлопе „гаптахъ“ — поясняе Бруццакъ намъ — то стой просто, держи голову до горы, диви ся до неба, якъ бысь тамъ мавъ взрѣти твоихъ небѣщикѣвъ знакомыхъ; а не рушай ся, не говори, якъ бы тя спаралѣжовало цѣлого.

И уважавъшъ собѣ добре тоту святу науку и сто-

ишь на „гаптах“ якъ спаралѣжованый и дивишь ся на небо за небѣщиками знаемыми а Бруццакъ тебе гопъ! гопъ! зъ горы въ голову, ажъ искры мѣжь очами лѣтають и каже, за високо хлопе, за високо дивишь ся, тамъ Пресвятой не вздришь, диви ся на землю...

Добре, нехай и такъ буде: дивишь ся на землю, а той тебе калать! калать! пѣдъ бороду и каже, за низко хлопе, за низко, диви ся передъ себе...

Ну, ну, ну, догодишь сему панови Бруццакови, коли такій химерный, то туды, то сюды кѣлька годинъ верти ся на мѣсци, слухай проповѣды сполученои зъ чувствительными кулаками. А ту тебе въ таку закутину запровадивъ, що анѣ жива душа не загляне, тѣлько вѣнъ всѣмъ могучествомъ.

Идемо въ кѣнци до касарнѣ, каждому а-а-а-а... вздыхае, тѣшитъ ся, що уже дрѣбку спѣчне. Але де тамъ... мара ему яка спѣчне... Прийдешь до „цымбры“, щесъ не повтиравъ пѣтъ зъ утомы, а вѣнъ на цѣле горло: — Пуцуй ся хлопе! пуцуй ся!.. щобысь не мавъ нѣякого „флеку“ на собѣ.

Пуцуешь, чистишь той старый мундуръ, що дали зъ маѣзину на часъ „брихтирунку“, трешъ щѣткою лейбикъ, гузна, ажъ горячѣй, ажъ нитки вытеръ-есь, але „флеки“ все держать ся. Думаешь нарештѣ га! може буде уже, а вѣнъ до тебе приjde, огляне, пошолопае пальцемъ, ту розпоре, ту розѣдре и каже: шй ся хлопе, шй ся, щобысь бувъ красный, щобы на тобѣ не було одной дѣрочки выдати.

Якъ же котрый не знае ся на рѣчи и не чорною ниткою, тѣлько сырою або бѣлою постягае якъ мѣшокъ на бульбу або таке щось инше прихапцемъ, то кѣлька бѣлыхъ або сѣрыхъ стягѣвъ, тѣлько сотокъ искоръ пе-

редь очима, бо Бруццакъ садить, не жалует своихъ рученькѣвъ, своего заходу коло рекрута.

Зъѣвъ-всѣ сю „менажь“, зновъ мый ся, пуцуй ся зновъ на „гофъ“ „орати — каже — йдемо“, але геть назадъ далеко вѣдь людей... „Гаптахъ“ и „гаптахъ“ разъ-у-разъ... Десъ и другихъ зицируютъ и нѣ сего крику, нѣ лайки, тѣлько мы такі туманы, що зъ Бруццакомъ спростати не можемо.

*

*

*

Вечеръ надходить, кождый зъ насъ а-а-а-а... Господи ажъ теперъ чоловікъ заживе спокую, котрый въ дома — такъ правду сказавши — ажъ ухами льявъ ся; и спавъ, и зъвавъ, и обертавъ ся на печи, потѣмъ порядно наѣвъ ся, потѣмъ зновъ спавъ въ зимѣ на серединѣ, въ лѣтѣ де въ холодку въ тихѣмъ мѣсци, вѣльнѣмъ вѣдь мухъ, комарѣвъ и храпѣвъ такъ сильно, ажъ циганѣвъ тыхъ страшивъ, що на умѣ плели ся. А ту нѣ, не будешь спати!... — Пери сѣнникъ — каже — бось побрукавъ. Добре! перешь сѣнникъ чи стружакъ, льешь на него воду, шуруешь щѣткою, перешь такъ само и полотнянй штаны и бруццакъ и кладешь се на стружакъ, а на те все самъ якъ положишь ся, якъ того розпарить ся, якъ сопухи вдаруть, не спишь, тѣлько думаешь о тѣмъ, що завтра уже певно не буде бити, бо все такъ высьхне пѣдь тобою, буде выгядати якъ прасоване.

Наука „штелюнку“ скѣнчена, зачинаемо нову фабрику: іверірифы.

— Хлопе! — каже Бруццакъ фрайтеръ намъ — шануй івера такъ, якъ тебе мати стерегла вѣдь огню; згубишь хоть одну шрубку, такъ отецъ волами, кѣньми заплатить, а тебе до штокгавзу, дункельарешту на крутко шлюсовано шпанґами замкнуть...

Отъ тобѣ грѣшному звичайному смертникови нова грызота, стережижъ тоту ручницю, пѣзнай тѣ всѣ вѣ вы-требеньки, почавши вѣдѣ „шафту“ и „фершлюсштѣку“ а скѣнчивши на тѣмъ прозорѣ, на тѣй... на тѣй... мушцѣ, що ся... ой-йой-йой... уже и забудѣ, якѣ се по нѣмецки называе ся.

Вказуе намъ намъ Бруццакѣ тѣ „гвергрифы“ и грифуе насѣ порядкомъ, а що не догодить собѣ черезъ день, то вечеромъ надолужуе вѣ школѣ, звичайно пильный чоловѣкѣ старае ся о се, щобы ему смачно спало ся и красно сніло ся.

А цѣкава ся школа наша зѣ Бруццакомъ фрайтромъ, бѣгме цѣкава!

Десѣ вѣ другихъ цимбрахъ также учать всего припису, и зицирки тои самон, що вѣнѣ насѣ, и якось нѣ тыхъ потѣвѣ на чолѣ, нѣ тыхъ искорѣ вѣ очахѣ, нѣ се-го дзвоненя вѣ ушахѣ у нихѣ не чувати; всѣ смѣють ся, жартують, спѣвають, тѣлько у насѣ пекло, вѣчне пекло: щесѣ не позбиравѣ всѣ тѣ дошки вѣ своѣй головѣ, щесѣ не розбѣзнавѣ ся, якѣ теперѣ твое крещене имя переиначили, а сей нелапшивый садить тобѣ вѣ голову всю шаржу-старшину зѣ цѣлого полку, якѣ котрый называе ся. Говорить, говорить добру пѣвѣ годину, тростѣвкою пошвиствуе, а далѣй присночить до котрого зѣ насѣ и спытае :

— Якѣ я называю ся?

— Панѣ внераль Шпирка Бруццакѣ — одвѣчае переляканый.

— Нѣ, я троха нисшій... Я панѣ фрайтерѣ Бруццакѣ, пѣршій твуй пшиложоный зѣ двома „штернами“, твое вшицко — повтори то каналия хлопска!

— Панѣ фрайтерѣ Бруццакѣ зѣ двома штернами — вшицко.

— Такъ, такъ... Теразъ повѣмъ вамъ, хто менѣ те штерна пшишивалъ: то нѣ matka, нѣ войцець, нѣ братъ, нѣ сьостра, нѣ камбратъ, тѣлько пшишивалъ менѣ самъ панъ снераль и оігосѣвъ въ татестенеральбефелю!.. Якъ я прийду до цимбры, якъ крикну „гаптахъ“, такъ кождый мае стаць въ штелюнку ведля форшрифту, якъ бы то шлякъ трафивъ!.. Такъ само на гофу, на улиці, сли взришь штерна, заразъ гловонъ „рехтсъ“ або „лѣксъ“ и салютоваць.

Говорить, говорить, каже повторити одному другому, не може удати: все то помѣшало ся въ головѣ снераль, matka, фрейтеръ, войцець, штерна, шлякъ, все то въ купѣ перекабужене, якъ горохъ зъ фасолею, капустою, росолянкою, пирогами и молочаною кашою. Иги! на сего Бруцкака, яка то зъ него сушиголова!

*

*

*

А що то клопоту зъ тыми „анциками“... Плачь, скрежетъ зубѣвъ на страшнѣмъ судѣ буде хиба гѣршій. Велить одну ногу подати въ задъ и держати ся въ воздусѣ, а другою выступити на передъ и кричить — держи хлопе, держи ногу задню въ „поветшу“ и не рушай ся, щобы тебе гадзѣна сороката въ самъ пысокъ шпигвула.

Ты держишь, держишь, слухаешь, коли той „ансъ“ або „цвай“ скаже, щобысь другѣй нозѣ троха пѣльгу давъ, а той нѣ, та й нѣ, „герштельтъ“ та й „герштельтъ“, вѣкъ цѣлый казавъ бы тобѣ на тѣй самѣй нозѣ стояти, щобы такъ мѣгъ. А все кричить:

— Добре хлопе вымѣтуй ногою, добре вымѣтуй, щобы ажъ грѣскало въ колѣннѣ, а бий нею о землю якъ ступернакомъ логазу въ дома оборотаешь, бо не чую твоего такту!

Хто знає, до чого ся нелюдска поведенція була бы довела насъ зъ нашимъ фрейтромъ Бруццакомъ, наколи бы въ нашомъ вѣдѣлѣ не зайшла певна перемѣна: прилучили ще до насъ двохъ жидкѣвъ и то одного халатника Шльому зъ Городища, котрому ажъ въ касарни пейса повтинали, а другій зъ мѣста такій паничъ, Мортко де-Любачевскій. Они то оба доѣхали Бруццакови порядно.

Зъ початку почавъ Бруццакъ „брихтувати“ Шльому, а жидище нѣбы робить, такій цѣкавий, а ту все якъ бы на перекѣрѣ фрайтрови. Якже Бруццакъ не штуркне жиди по свому пѣдѣ бѣкъ, а той на землю кабуць! коло „кавалетѣвъ“, наробивъ крику, збѣгла ся старшина зъ всѣхъ касарнѣвъ, годѣ его утихомирити: нѣчо тѣлько „ай вай“ та й „ай вай“, я забітый, фрайтеръ поломаль мѣ джобра отъ кулакуфѣ... Бѣда, нещастє, заразѣ до рапорту, Шльому вѣднесли до шпиталю, въ цѣлѣмъ мѣстѣ мѣжъ жидами такій рейвахъ повставѣ, мало касарнѣ не рознесли, а хотѣли ажъ до Вѣдня ѣхати зъ скаргою и до всѣхъ газетъ жидѣвскихъ телеграфували о тѣмъ „велькѣмъ“ розбою.

Вѣдѣ сего часу Бруццакъ Спиритко посмириѣвъ на якійсь часѣ, але потѣмъ зновъ тота жила погана въ нѣмъ вѣдѣзвала ся, ставѣ зновъ брѣити, кожного зъ насъ гладивѣ своєю рученькою, тѣлько до Мортка де-Любачевского не мавѣ якось нагону. Разѣ вертаемо зъ зицирки помученій, помотыканій, ногами не можемо пѣднимати, а Бруццакъ пѣдѣ самою касарнею завертає насѣ, тай завертає и сто разы каже бити ногами такѣ.

— На нынѣ буде досыть, — каже Мортко де-Любачевскій — я не можу дальше выбивати.

Прискочивѣ до него Бруццакъ, а той якъ не поставитѣ ся и въ крикѣ :

— Я умѣмъ зицироваць, нехъ панъ фрайтеръ Бруццакъ нѣ важи сѣ мѣ пальцемъ рушичь, бо я не хлопъ, я собѣ панъ жидъ.

— Гаптахъ!.. Цѣхо!.. кричить Бруццакъ.

— Я цѣхо... я семь бѣчь не дамъ.

— Мѣлчь!.. въ глѣдзѣ мувѣць не можна.

— Я нѣ мувѣмъ, прошу пана фрайтра Бруццакъ ме казаць зицироваць, прошемъ мѣ писаць до рапорту.

Злякавъ ся Спиритко Бруццакъ Мортка Любачевского, розпустивъ насъ всѣхъ „авсанандеръ“, а самъ пѣшовъ зъ нимъ на кантину, де жидокъ харчувавъ ся.

Якъ мы вѣрѣли, що Бруццакъ на кантинѣ... ликъ, ликъ, ликъ... такъ всѣхъ якъ бы насъ замѣвъ хто до касарнѣ и кождый на свѣй „стружакъ“ гоць! собою и ставъ розважати роздумовати надъ тымъ, що такій мѣзерный, непоказный, блѣдый жидокъ такъ поставивъ ся остро до Бруццака и такъ его налякавъ рапортомъ; не давъ собѣ нехрестъ на носѣ грати, а насъ тѣлько нагativity ся, навѣтъ такому грамотному Павлови Потѣчкови въ ротъ — нахаркавъ!.. Господи! чи не за кару зѣславъ Ты намъ такого Бруццачища за тое, що чоловікъ въ дома тѣлько святого Твого часу, стѣлько днѣвъ покравъ и посвятивъ ихъ коршмѣ, гулятиць, дурицямъ? Та ужежь не за що инше, якъ за тото... Або тото бите ногами до такту... Бувало лѣзешь де на вышку храпати, такій-есь тяжкѣй, такій догиноватый, що и ноги лишивъ бысь денебудъ на земли, щобы не тягнути ихъ за собою, а ту кѣлько ними рѣжешь до такту?.. Не кара се — га?.. Бѣгме що кара.. Такі гадки стали роити ся въ нашихъ головахъ рекруцкихъ, коли вѣрѣли, що два мѣзернѣй жидки зъумѣли нашего „абрихтера“ такъ красно „брихтувати“, що Бруццакъ напослѣдъ ставъ бояти ся Мортка Любачевского.

II.

Зайшла на нашого Спиритка Бруццака лиха година, до нашої кумпанії прийшовъ капітанъ Гнатъ Шиндлеръ родовитый Нѣмецъ, але по руски знавъ такъ красно говорити, ажъ за душу хапавъ своїми словами, та нѣколи не скричавъ, анѣ не вымовивъ ся тыми піяцки-ми виразами, щоби чоловіка засоромити. Що то була за честна душа, видно, що вінъ бувъ правдивый Нѣмецъ зъ честнымъ характеромъ, але не знѣмченый Русинъ, Полякъ або Нѣмецъ-жидъ. Повѣдають, що вінъ теперъ уже пѣдполковникомъ и дай ему Боже, щоби колись его честнота далеко и широко по свѣтѣ рознесла ся, щоби звеличивъ славу и красу нашої армії. Говорили собѣ неразъ, що его дѣдъ мавъ бути простымъ мужикомъ, тому то й вінъ его внукъ всѣхъ жовнѣрѣвъ мужикѣвъ любивъ сердцемъ вѣтцѣвскимъ не такъ на копито галицке, але такъ якъ то у Нѣмцѣвъ мужика шанує ся и поважає. Сеи его доброты нѣ переповѣсти, нѣ переписати. Кождый простой жовнѣръ дыхавъ въ его кумпаніи цѣлою грудкою, повирочавъ ся своїми руками и ногами, лише пѣдѣофіцеры часомъ прѣли, если щось не по его при зицирцѣ скомендирували. А уже на сего Спиритка Бруццака все має бачне око, все его цвѣчить. Фрайтеръ Бруццакъ, и фрайтеръ Бруццакъ и то эле и то недобре, до нѣчого...

Въ полудне по зицирцѣ веде насъ цѣлу кумпанію до касарнѣ, тамъ стоить, дивить ся, якъ кухарѣ обѣдъ зварили, якъ роздѣлюють. Сохрани Боже, щоби перше старшій зъ верха масне черпали, а потому другій. Давъ бы вінъ кождому пѣдѣофіцерови порядну памятку...

Та се послѣдне нашого фрайтра Бруццака дуже гнѣвало, що самъ капітанъ бувъ присутный, якъ дѣли-

ли об'їдъ, що не мѳгъ нїчого зъ кухарями „поманіпу-
льоваць“ и мусївъ вдоволятись одною порцією. Зъ сего
чепивъ ся Бруццака такій голодъ, що три коміснѳяки
вѳдъ разу зъїдавъ; бувало зъ хлїбенятъ полишає край-
чѳики, якъ пѳдки, покладе собѳ надъ лѳжкомъ такъ,
щобѳ выдавало ся, що цѳлї. . Ишло єму все навпаки,
нїчо не вело ся. Ажъ на здекуціи коло Рудокъ хлопѳ
такъ єму догодили десь вѳ корчмѳ, що привезли до шпи-
талю и мусїли докторѳ вѳ двохъ мѳсяхъ ротъ заши-
вати; пороздирали на покаяне вылицѳ, навѳтъ не знати
що за однї. Скоро пѳддужавъ, заразъ нагнали до дому,
бо му уста выкривило и страшно брідко говоривъ.

Думаете, що хто жалувавъ за нимъ? Того дня вѳ
цѳлїй кумпанїи настала велика радѳсть, що Господѳ
язву вѳддаливъ, навѳтъ водою се мѳсце выкроплювали,
де стояло єго лѳжко; а добрый нашъ капїтанъ зловивъ
насъ на горячѳмъ учинку, якъ мы за Бруццакомъ ком-
наты выкаджували, але нїчого намъ слѳвцемъ за се не
писнуть.

Добрый нашъ капїтанъ бувъ Гнатъ Шїндлеръ, вѳ
куманїи старшина пѳдѳоціцѳрска тоже подобрѳла, десь
гетъ занехали и тї складки на мѳтлы, на нафту и тѳмъ
„вырокункамъ“ вечернымъ десь гиръ ставъ ся. Що то
може бачне око доброго пана и єго добра воля. А знавъ
о всѳмъ, о найменшѳй дрѳбцѳ, якъ Бруццакъ зъ нами
поступавъ при „брїхтирцѳ“, навѳтъ о тѳмъ, якъ Павла
Потѳчка вѳдъ пропасницѳ лѳчивъ.

Разъ на зицирцѳ давъ намъ „рутъ“, такъ мы всѳ
коло Павла Потѳчка кругомъ посѳдали, жартуємо, а ка-
пїтанъ мѳжъ насъ такожъ.

Мы посхапували ся, а вѳнъ кричить: — сѳдѳть, не
рушайте ся, бо я сего не потребую, щобѳ хто передо
мною втѳкавъ; я не вовєъ, я чоловѳкѳ.

Мы посѣдали зновъ, глядаемо на него, ждемо, що дальше буде.

— Чи вы любите того Павла Потѣчка? — пытае насъ.

— Любимо, прошу пана капітана, дуже любимо — вѣдповѣдаемо.

— А чому вы его любите?

— Вѣнъ намъ жичливый, кожного послухае, а всѣмъ намъ за дурно листы пише до дому.

Капітанъ глянувъ на Потѣчка, сей очевидно бувъ дуже змѣшаний, що о нѣмъ була мова, але дививъ ся капітанови въ очи анѣ моргнувъ.

— А ты злый на Бруццака?

— Нѣ, прошу пана капітана; за що я на него мавъ бымъ злити ся?

— За те, що тебе такъ лѣчивъ... я все знаю...

Павло посмутнѣвъ, ся гадка збудила мимовѣльно бѣль въ его серци.

Вечеромъ говорили собѣ капраль, фіреры, що Потѣчокъ Павло зѣставъ капралемъ и такъ дѣйстно стало ся: въ розказѣ прийшло до кумпаніѣ чорне на бѣлѣмъ его именованѣ. То була вѣха и радѣсть, тѣлько наспѣвали ся капітанови „многая лѣта“, ажь касарня ходила, за тое, що знавъ кого шаржою зробити.

Потѣчокъ Павло не надъуживавъ сеи капральскои власти, але противно уживавъ еѣ на добре: въ жаднѣй кумпаніи не було такого веселого житя, такои приятности, якъ въ нашѣй; въ свято, въ недѣлю поприходимо зъ церкви и Павло читае рѣжнѣ новины зъ газетъ рускихъ, зъ книжокъ, якихъ намъ все доставлявъ нашъ добрый панъ капітанъ.

Десъ зъ ившихъ кумпаніѣ бурды по шинкахъ выправляли, по передмѣстяхъ зъ мѣщанствомъ гарань-

кало ся и сидѣли за тоє по арештахъ, а у насъ нѣхто за се не бувъ караный. А якъ мы свого капітана любили, мы були бы въ огонь за нимъ въ кождой хвили скочили.

Выслужили, Босну звидѣли, цимало рѣжного дивачуда бачили, але такого Бруццака видишь нѣ въ Нѣмеччинѣ, нѣ Туреччинѣ, хиба у насъ можна подибати.

III.

Наше мѣсточко вславило ся зъ своихъ забавныхъ wyborѣвъ, а именно проводиръ тыхъ-же Моркто Любачевскій, той самъ, що то любить хвалити ся при всякой нагодѣ, якъ его отецъ доставлявъ цѣлыми возами каноны и гарматы для польскихъ ворохобникѣвъ. Чимъ для хлѣбороба сѣнокосы, жнѣва, тымъ Морткови кождый выбѣръ посла, чи до сойму, чи до рады державной: въ день wyborѣвъ розпускає зъ свои сфоры посѣпакѣвъ поринку, розставляє по рогачкахъ, щобы ловили wyborѣвъ и провадили на свиньску — зъ перебаченемъ — торговицю до сеи господы, де надъ дверми висить таблица, а на нѣй образъ, якъ два кошарники быка на землю обалюють. Котрый же иде добровѣльно и каже, що буде голосувати за Мортковимъ кандидатомъ, того и псобійники берутъ мѣжь себе, якъ сего пса на два стрички, заведуть до сеи господы пѣдъ „Быкомъ“, велѣять ему пѣдставити рыло пѣдъ чѣпъ и кажутъ пити тѣлько, щобы ажъ трѣсь, а пѣсля замыкають его до коморы на влючь; тамъ жеде, ажъ закличуть до голосованя; якъ же зновъ поважить ся яка праведна душа, честный господарь сказати, що має свѣй мужицкѣй розумъ, свою волю и що вѣльно ему голосувати на кого хоче, того такъ сердечнѣ оббамбуруютъ, такъ зубы пона-

правлють, окуляры поподсаджують, ребра понагинають, що буде ситный зъ того ажъ до другихъ выборѣвъ. Сеи славы заживае у насъ міліонеръ нафтьяръ Мортко Любачевскій, честный жидуно-полякъ, мудрый дуже чоловѣкъ и вѣнъ не тѣлько такій чудасіи робить въ однімъ, але ажъ въ вѣлькохъ повѣтахъ, себѣ-то зъ великого патріотизму польского зъ великою любви до шляхты.

При послѣднихъ выборахъ до рады державной гнчаѣ Мортка Любачевского двѣ недѣли уганяли по селахъ а въ день выбору таку патріотичну дѣяльнѣсть розвинули середъ ринку, що всѣхъ неприхильникѣвъ Морткового кандидата замыкала поліція мѣсцева до цюпы, або пѣдбивала очи и вѣдбирала карты легітимацийнѣ, щобы не стало ся зъ ними гѣрше лихо.

Павло Потѣчокъ знавъ о тѣмъ добре, якъ на него ждала Морткова ватага на рогачцѣ, тому задержавъ ся пѣдъ мѣстомъ, а зъ нимъ майже до сто выборцѣвъ и такихъ и сякихъ, то е и людей зъ характеромъ, самосвѣдомостею горожаньскою, и шкаралупнѣвъ, и байдужихъ, и навѣтъ Микитѣвъ хрунѣвъ. Они стали нараджувати ся ще надъ тымъ, що въ мѣстѣ бють, кулакують, хто не за Морткомъ.

Хтось давъ знати о тѣмъ ворохобинствѣ выборчѣмъ, до мѣста прилетѣвъ самъ Мортко Любачевскій зъ своимъ посѣпаками солодкѣй такѣй, зѣвѣвъ-быеь его безъ меду, пытлюе языкомъ, меле, гетъ всѣ постовцѣли, не знаютъ, що робити?

— Панове господарѣ! намъ зъ панами треба жити! менѣ нѣяке дѣло нѣ до Русинѣвъ нѣ до Полякѣвъ, бо я собѣ жидъ якѣй хочете, хоть-бы и паршивый, але такой жидъ!.. Але я вамъ повѣдаю: поцѣвъ не слухайте, бо они все за однимъ тягнуть — за рублями!.. Голоуйте на пана грабього К., бо се панъ зъ панѣвъ; зъ

міністрами у Відни тыкае ся, до бурку цѣсарского йде якъ вы до сусѣда, вѣнъ вамъ панове все зъ вѣдтамъ привезе и зменшене податкѣвъ и сѣль-дурничку, и горѣвку тану, словомъ всякій гараздъ!.. Вы пане Павле Потѣчокъ головою такъ не покивайте, людей въ блудъ не впроваджуйте, вы цѣсареву служили, васъ фельд-фебломъ зробили, вы знаете, що спротивляти ся властямъ не годить ся и за се вызначена велика кара...

— Правду Мортко говорить — дали ся чути голосы — вѣнъ жидъ не выступавъ бы такъ смѣло, якъ бы не мавъ за собою сильныхъ архистратигѣвъ, хоть бы и самого старосты, не выправлявъ бы такі бурды по мѣстѣ. Намъ все одно, якого чорта выберуть, по що намъ пхати пальцѣ мѣжь дверѣ, ходѣмъ пѣдъ „Быка“...

— Ходѣмъ, тамъ порадимо ся.

Рушили чередою пѣдъ „Быка“, Павло Потѣчокъ ишовъ изъ заду, дививъ ся на кумедію; що въ єго серцю въ тѣй хвили дѣяло ся, Богъ оденъ знае, але нѣчо не мовивъ, щобы Морткова поліція не обезвѣчила єго.

Уже станули пѣдъ самымъ домомъ вѣльного згромадження, свобода выборча садила вѣкнами смродомъ зъ горѣвки и всякою кислой браги, на порозѣ стоявъ при входовыхъ дверехъ зъ голою заржавѣлою шаблею немовъ архистратигъ кривопискій нѣбы фіреръ вѣдъ поліціѣ мѣйской хто?.. Фрайтеръ Спиритко Бруццакъ!..

Товпа задержала ся, газды глянули и своимъ очамъ не вѣрятъ.

Фрайтеръ Спиритко Бруццакъ, повтаряли мимовѣльно. — Що ты ту робишь — пытало ажъ кѣлькохъ свого давного знакомого абрихтера.

— Я не фрайтеръ, а панъ фіреръ пши скарбовыхъ добрахъ у пана Мортка Любачевского.

— Куме Потѣчку!.. куме Потѣчку!.. а вы на се що повѣсте? А дивѣть ся, яка ту комедія!..

— Идѣть — каже Потѣчокъ рѣвнодушно — до середины, нехай васъ лѣчить, якъ мене колись вѣдь пропасницѣ, а я другій разъ не маю охоты, щобы менѣ въ ротъ харкавъ !..

Всѣ зъ погордою и омерзѣнемъ глянули на сего потвора, Спиритка Бруццака, на сего сына любезного, котрый выправивъ свою рѣдну матѣрь до лѣса по се, щобы мавъ случайнѣсть обдерти ю до нага, подати на „штрофъ“ и засадити до арешту!.. Якъ бы замѣвъ, до одного вѣддалили ся за Павломъ Потѣчкомъ.

Котрыйсь зъ жидкѣвъ, здає ся, чи не Мошко зъ Городища пхнувъ Спиритка Бруццака, фѣрера дѣбрь скарбовыхъ у Мортка, зъ порога стрѣмголовъ въ гноѣвчище пѣдъ вѣкнами, де торговцѣ сви .. полокали и въ горячій день холодили, и то зъ гнѣву, що черезъ него справа wyborча понесла велику неславу.

Дня 26. мая 1891.

И 33.09 21

н. 33.092

